

Основні питання оформлення документів на виїзд дитини за кордон

Шороку в період літніх канікул досить актуальним стає питання документального оформлення виїзду дітей за кордон. З метою запобігання неприємностей, пов'язаних з поверненням документів при перетині державного кордону, розглянемо основні моменти, що стосуються дитячого відпочинку за межами України.

Відповідно до Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» документами, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну та посвідчують особу грома-

дянина України під час перебування за її межами, є, зокрема, паспорт громадянина України для виїзду за кордон або проїзний документ дитини.

Оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон провадиться дитиною до досягнення 18-річного віку у виняткових випадках за наявності вимог держави, до якої здійснюється виїзд, чи вимог міжнародної організації, для участі в заходах якої здійснюється виїзд, а також у разі виїзду на постійне проживання за кордон усиновленої іноземцями дитини – громадянина України.

Оформлення паспорта громадянам України, які досягли 16-річного віку, проводиться за їх особистим клопотанням про отримання паспорта або через їх законних представників до закордонних дипломатичних установ України.

Оформлення паспорта громадянам України, які не досягли 16-річного віку, проводиться на підставі нотаріально засвідченого клопотання батьків або їх законних представників у разі потреби в самостійному виїзді таких осіб за кордон.

Паспорт громадянина України для виїзду за кордон оформляється особам, які не досягли 16-річного віку, на чотири роки, а особам, які досягли шістнадцятирічного віку, – на десять років.

Говорячи про законних представників дитини, ми маємо на увазі опікунів чи піклувальників, визначених рішенням суду про встановлення опіки чи піклування над дитиною, позбавленою батьківського піклування. Різниця полягає в тому, що опіка встановлюється над малолітньою дитиною, тобто, над дитиною, яка не досягла 14 років. Піклування встановлюється над дитиною віком від 14 до 18 років.

Враховуючи вимоги законодавства, письмове клопотання батьків чи законних представників про виготовлення паспорта для виїзду за кордон викладається державним чи приватним нотаріусом на спеціальному бланку нотаріального документа у формі заяви, в тексті якої вказується необхідність самостійного виїзду дитини за кордон. У заяві зазначаються відомості про дитину, а також відомості про відсутність обставин, що обмежують право на виїзд за кордон (лише для дітей віком від 14 до 18 років). Перелік підстав для тимчасових обмежень у праві виїзду громадян України за кордон міститься у статті 6 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України».

Проїзний документ на дитину оформляється терміном на три роки або до досягнення нею 18-річного віку. Оформлення і видача проїзного документа на дитину здійснюється територіальним органом чи підрозділом Державної міграційної служби.

На прохання пред'явника документа, його батьків або законних представників батьків чи законних представників пред'явника документа у відведеному для особливих відміток місці можуть бути внесені на підставі відповідних документів дані про групу крові та резус-фактор пред'явника документа.

Правилами перетинання державного кордону громадянами України передбачено, що виїзд за межі України громадянами, які не досягли 16-річного віку, здійснюється лише за згодою обох батьків (усиновлювачів) та в їх супроводі або в супроводі осіб, уповноважених ними, які на момент виїзду з України досягли 18-річного віку.

Виїзд за межі України громадян, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з батьків або інших осіб, уповноважених одним з батьків, здійснюється за нотаріально посвідченою згодою другого з батьків.

Виїзд з України громадян, які не досягли 16-річного віку, в супроводі осіб, які уповноважені обома батьками, здійснюється за нотаріально посвідченою згодою обох батьків.

Під згодою, в даному випадку, слід розуміти звичайну заяву, викладену на спеціальному бланку нотаріальних документів, на якій нотаріус засвідчує справжність підпису батьків.

Однак, засвідчення справжності підпису батьків на згоді про виїзд дитини за кордон має певні особливості – така заява обов'язково має містити назву держави прямування та відповідного часового проміжку перебуван-

ня у ній, якщо другий з батьків відсутній у пункті пропуску. У заявах слід зазначати офіційне найменування держав відповідно до Класифікації країн світу, затвердженої наказом Держстату України від 05.09.2012 р. № 373.

Часто виникають питання, чи може таку заяву зробити не нотаріус, а посадова особа органів місцевого самоврядування (зокрема, секретар сільської чи селищної ради)? Адже до їхніх повноважень по вчиненню нотаріальних дій відноситься засвідчення справжності підпису на документах.

Звертаємо увагу, що законодавством, яке регулює порядок та правила перетину державного кордону, міститься чітке формулювання щодо засвідчення справжності підписів на таких заявах саме нотаріусами.

Існують певні випадки, коли виїзд за межі України громадян, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з батьків здійснюється без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків, зокрема:

- якщо другий з батьків є іноземцем або особою без громадянства, що підтверджується записом про батька у свідоцтві про народження дитини, та який (яка) відсутній у пункті пропуску;
- якщо у паспорті громадянина України для виїзду за кордон, з яким перетинає державний кордон громадянин, який не досяг 16-річного віку, або проїзному документі дитини є запис про вибуття на постійне місце проживання за межі України чи відмітка про взяття на консульський облік у дипломатичному представництві або консульській установі України за кордоном.

Згода другого з батьків не вимагається і в разі пред'явлення свідоцтва про смерть другого з батьків.

У практиці сімейних правовідносин дуже часто трапляються випадки, коли для виїзду дитини за кордон один з батьків не дає своєї згоди. Здебільшого це буває після розірвання шлюбу, внаслідок фактичного припинення шлюбно-сімейних відносин, або ж, зумовлено постійними сварками в сім'ї, в якій є діти, і коли один із батьків бажає поїхати з дитиною за кордон на постійне місце проживання або на відпочинок, оздоровлення, а інший не бажає надати другому з подружжя дозвіл на виїзд дитини за кордон.

У такому випадку єдиним способом вирішення цієї проблеми є звернення до суду. Ця можливість передбачена як Правилами перетинання державного кордону громадянами України, так і Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України».

Таким чином, виїзд неповнолітнього за кордон в супроводі одного з батьків без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків допускається у випадку наявності:

- рішення суду про позбавлення батьківських прав другого з батьків;
- рішення суду про визнання другого з батьків безвісно відсутнім;
- рішення суду про визнання другого з батьків недієздатним;
- рішення суду про надання дозволу на виїзд з України громадянину, який не досяг 16-річного віку, без згоди та супроводу другого з батьків;
- довідки про народження дитини, виданої відділом реєстрації актів цивільного стану, із зазначенням підстав внесення відомостей про батька відповідно до частини першої статті 135 Сімейного кодексу України (під час виїзду дитини за кордон у супроводі одиної матері).

Зазначимо, що при зверненні з позовом до суду аби ця справа позитив-

но закінчилася для заявника, в позовній заяві слід довести, що поїздка дитини за кордон здійснюється в інтересах дитини. Такими доводами заявника можуть бути:

1) за кордоном у нього є родичі, до яких має намір поїхати у гості з дитиною (підтвердити родинні відносини письмовими доказами);

2) за кордон він їде з метою оздоровлення дитини:

- довідка із лікувального закладу, що дитина перебуває на обліку у лікарів конкретного лікувального закладу, постійно хворіє і потребує щорічного оздоровлення (наприклад, довідка дитячого лора, що дитина потребує оздоровлення у зв'язку з тим, що постійно хворіє гайморитом; проживає у екологічно несприятливому місті);
- довідка із лікувального закладу, що дитина потребує відновного лікування за кордоном;

3) за кордон він бажає повезти дітей на відпочинок з метою розширення їхнього кругозору, ознайомлення з культурою інших народів, стимулювання вивчення іноземних мов та підготовкою до самостійного життя, однак не може отримати згоди на такі поїздки у відповідача;

4) він має бажання та можливість забезпечити виїзд дитини за кордон.

Додатково потрібно також викласти доводи заявника, що його бажання отримати дозвіл на виїзд дитини за кордон повністю узгоджується з його правами та обов'язками, покладеними на нього Сімейним кодексом України, і що відсутні обставини, які обмежують згідно із законодавством право виїзду дитини за кордон, відповідно, надання дозволу на виготовлення проїзного документа дитині для виїзду за кордон без згоди другого з батьків відповідає інтересам дитини та вимогам законодавства.

Законодавством окремо визначено порядок виїзду за межі України дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Виїзд з України дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 16-річного віку, здійснюється:

- які проживають (перебувають) у закладах охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, – у разі пред'явлення нотаріально посвідченої згоди керівника цього закладу та у супроводі уповноваженої ним особи;
- які влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї, – у разі пред'явлення оригіналу договору про влаштування дитини до прийомної сім'ї або його нотаріально засвідченої копії та у супроводі прийомних батьків або одного з них;
- які влаштовані на виховання та спільне проживання до дитячого будинку сімейного типу, – у разі пред'явлення оригіналу договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу або його нотаріально засвідченої копії та у супроводі батьків-вихователів або одного з них;
- які перебувають під опікою, піклуванням за рішенням органів опіки та піклування, – у разі пред'явлення оригіналу рішення про встановлення опіки (піклування) або його нотаріально засвідченої копії та у супроводі опікуна або піклувальника;
- які перебувають під опікою, піклуванням за рішенням суду, – у разі пред'явлення рішення суду про встановлення опіки (піклування) або його нотаріально засвідченої копії та у супроводі опікуна або піклувальника;
- які відповідно до договору про патронат передані органом опіки і піклування на виховання в сім'ю іншої осо-

би (патронатного вихователя) до досягнення дитиною повноліття – у разі пред'явлення оригіналу зазначеного договору, посвідченого підписом уповноваженої особи відповідної місцевої держадміністрації або міської (за винятком міст районного значення) ради, скріпленим гербовою печаткою, або його нотаріально засвідченої копії та у супроводі патронатного вихователя.

Виїзд з України громадян, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з прийомних батьків, батьків-вихователів здійснюється за нотаріально посвідченою згодою другого з батьків із зазначенням держави прямування та відповідного часового проміжку перебування у цій державі, якщо другий з них відсутній у пункті пропуску через державний кордон.

Виїзд з України дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 16-річного віку, попередньо повинен бути погоджений із службою у справах дітей відповідної місцевої держадміністрації або міської ради у порядку, визначеному Мінсоцполітики.

Виїзд з України дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 16-річного віку, після їх усиновлення іноземцями здійснюється у супроводі батьків-усиновлювачів у разі пред'явлення рішення суду про усиновлення або його нотаріально засвідченої копії.

У зв'язку з останніми подіями досить багато запитань виникає щодо процедури перетину кордону з Кримом. Відповідно до Закону України від 15.04.2014 сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій та повітряний простір над територіями визнані тимчасово окупова-

ними територіями. В зв'язку з цим встановлений особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території.

Громадяни України мають право на вільний та безперешкодний виїзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї через контрольні пункти виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України.

Листом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 23.05.2014 р. № 0.232-3999/0/6-14 передбачено, що громадяни України, які не досягли 16-річного віку, можуть перетинати адміністративний кордон з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим за проїзним документом дитини або паспортом громадянина України для виїзду за кордон одного із батьків, у якій вони записані, та у його супроводі.

Крім того, у випадках, коли дитина прямує до Автономної Республіки Крим у супроводі одного з батьків або уповноваженої особи, нотаріально посвідчену згоду іншого з батьків (обох батьків) на виїзд дитини за кордон під час здійснення контрольних процедур на адміністративному кордоні з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим пред'являти не потрібно.

У поточному році встановлені певні особливості перетину державного кордону Російської Федерації для іноземних громадян, а також підстави перебування громадян України на території сусідньої держави. Зокрема, з 1 січня 2014 року відповідно до Федерального Закону «О правовом положении иностранных граждан в Российской Федерации» строк тимчасового перебування іноземного громадянина на території Російської Федерації без отримання візи не може перевищувати 90 діб сумарно

протягом кожного періоду в 180 днів. Таким чином, громадяни України можуть перебувати на території Росії без міграційного обліку протягом 90 діб.

Крім того, за повідомленням Державної прикордонної служби України та Міністерства закордонних справ України з 15 березня поточного року органами прикордонного контролю Прикордонної служби ФСБ Російської Федерації звертається особлива увага на обов'язковість підтвердження українськими громадянами наявності коштів для проживання на території Російської Федерації та виїзду з Російської Федерації чи пред'явлення гарантії надання таких коштів.

Згідно з відповідним Положенням, затвердженим Постановою Уряду Російської Федерації від 24 квітня 2003 р. № 241 підтвердження наявності коштів для проживання та виїзду або гарантією їх надання є:

- гарантійний лист сторони, що запрошує, оформлений в установленому порядку;
- запрошення іноземного громадянина або особи без громадянства до Російської Федерації, оформлене в установленому порядку Федеральною міграційною службою Російської Федерації або її територіальними органами, Міністерством закордонних справ Російської Федерації або його представництвами на території Російської Федерації;
- оформлений належним чином договір про туристичну поїздку іноземного громадянина або особи без громадянства до Російської Федерації й документ, що підтверджує їх прийом російською туристичною організацією, зареєстрованою в установленому порядку;
- дійсні для виїзду з Російської Федерації проїзні квитки або документ, що підтверджує гарантію їх придбан-

ня у пункті пересадки на території Російської Федерації у випадку транзитного проїзду через територію Російської Федерації.

Підтвердження українськими громадянами наявності засобів для проживання та виїзду або пред'явлення гарантії їх надання не вимагається у разі:

- слідування у службове відрядження до іноземного представництва, консульської установи, міжнародної організації, її представництво або підрозділ, акредитовані у Російській Федерації, або в інших цілях, передбачених службовим відрядженням;
- офіційних візитів до Російської Федерації;
- прямування до Російської Федерації члена сім'ї іноземного громадянина, працюючого в Російській Федерації, для спільного проживання;
- прямування до Російської Федерації особи, визнаної у Російській Федерації біженцем.

При цьому інформації про те, яка сума вважається достатньою при її пред'явленні у пункті пропуску через державний кордон Російської Федерації у зазначеному Положенні не міститься.

Додаткове підтвердження наявності необхідних коштів для перебування на території Російської Федерації не вимагаються при наявності таких документів: документи про службове відрядження; офіційний візит до Російської Федерації; прямування до Російської Федерації члена сім'ї іноземного громадянина; прямування до Російської Федерації особи, визнаної біженцем.

Н. О. Муляр

*начальник Управління
з питань нотаріату та банкрутства
Головного управління юстиції
у Хмельницькій області*